

ความรู้พื้นฐาน

นำเสนอเมื่อ : 25 พ.ย. 2551

ส้มไก่ แบบพื้นบ้าน

ข้าพเจ้าไปอ่านพบวิธีการทำส้มไก่ ของคุณ เพ็ญแข และคุณสมชัย นำมาเสนอเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชน ดังนี้

เกริ่นนำบทความชุด “การใช้ประโยชน์ไม้และของป่า”

นำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับ “เศรษฐกิจเพียงพอ” โดยมีพื้นฐานความคิดแบบเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากให้อยูรอดก่อน แล้วจึงอยู่ได้กินได้และอยู่ดีกินดีในที่สุด หรือให้ พืช ความยากจน แร่น แคน ไปสู พอกิน พอมมี แล้วจึงมี กินมี ไซ จากนั้นจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจต่อไป หรือให้มี ไซไม่ แร่น แคน ที่เหลือจึงขาย หรือให้มีผลิตภัณฑ์ไซสอยไม่ต้องซื้อ ที่เหลือจึงขาย หรือให้รู้ทำ ทำได้ และขายเป็น

ส้มไก่น

เพ็ญแข เพิ่ม

สมชัย เบญจชัย

ความเป็นมา

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชาชนนิยมกินส้มไก่น จึงมีการเลี้ยงไก่นเป็นจำนวนมาก และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเลี้ยงดูไก่นอย่างใกล้ชิดคือส้มไก่น ซึ่งส้มไก่นี่सानไต่จ่าย มีราคาถูกและใช้ประโยชน์ได้ดี

การสานส้มไก่นี่ศึกษาที่บ้านนางสงวน ตาววิจิตร เลขที่ 160 หมู่ที่ 10 ต.ปากแพรก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ซึ่งสามีนางสงวนฯ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) สานส้มไก่นเป็นคนแรกในหมู่บ้านเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว ปัจจุบันลูก ๆ นางสงวน ฯ ยังคงสานส้มไก่นี่เป็นอาชีพเสริมจากการทำสวนยางพารา ซึ่งมีฝีมือดีสานส้มไก่นี่ได้รวดเร็วขณะเลิกในงานประจำปีของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเมื่อปี 2538 สำหรับหมู่บ้านนี้ทำกัน 4 ครอบครัว นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านใกล้เคียงที่สานส้มไก่นี่ด้วย ซึ่งได้รับการฝึกสอนจากบ้านนางสงวนฯ นี้

ไม้ตะเกียบ

ไม้ตะเกียบ คุณสมบัติมีความเหนียวและอ่อนตัวได้ดี ไม้ตะเกียบที่นำมาจักสานส้มไก่นี่มีอายุประมาณ 5 ปี หล่งที่มากเก็บหาภายในหมู่บ้านซึ่งมีเพียงเล็กน้อย สวนใหญ่รับซื้อจากหมู่บ้านอื่น ราคาละ 4 บาท แต่ละลำมีความยาวประมาณ 8 ม.

เครื่องมือและอุปกรณ์

1. เลื่อยคั่นธนู ใช้เลื่อยตัดข้อปลายลำไผ่ และเลื่อยตัดปากส้อมเมื่อสานส้อมไก่เสร็จแล้ว
2. มีดพร้า ใช้ผ่าลำไผ่ และเหลาจักดอกไผ่ เพื่อแยกส่วนในและส่วนผิวของไผ่ ซึ่งส่วนผิวที่ใช้งานจะมีความเหนียว ง่ายต่อการจักสาน
3. ค้อน ใช้ตอกตะขอข้อไผ่หลักหมุดยึดส่วนหัวส้อมไก่เมื่อสานขึ้นรูป

วิธีการจักสาน

1. การจักดอกไผ่
 - 1.1 ใช้เลื่อยคั่นธนูเลื่อยตัดข้อปล้องแรกของไผ่ทิ้งเพื่อให้ผ่าลำไผ่ได้สะดวก
 - 1.2 ผ่าลำไผ่ออกมาเป็นเส้น ๆ
 - 1.3 จักดอกเส้นไผ่เป็นดอกยืน ดอกยาว และดอกไผ่ดิน (ส่วนข้อไผ่ที่มีตาไผ่) ความกว้างของดอกแต่ละแบบโดยประมาณ คือ ดอกยืน 1.3–1.7 ซม. ดอกยาว 0.8 ซม. และดอกไผ่ดิน 1.6–2.0 ซม. ซึ่งไผ่หนึ่งลำเหลาจักดอกได้ดอกยืนใช้สานส้อมไก่ได้ 1 ใบ และดอกยาวสานส้อมไก่ได้ 2 ใบ
 - 1.4 ส่วนที่เป็นข้อไผ่นำมาเหลาเป็นตะขอข้อไผ่หลักหมุดยึดหัวส้อม เพื่อให้ไม่ให้ส้อมขยับเขยื้อนในขณะสานขึ้นรูป
2. การสานส้อมไก่
 - 2.1 เริ่มจากสานดอกยาวและดอกยืนเป็นหัวส้อมแบบลายขัด
 - 2.2 ใช้ค้อนตอกตะขอข้อไผ่หลักหมุดยึดหัวส้อมบนพื้นดินลานกว้าง เพื่อยึดส้อมไก่ไว้ใน การสานขึ้นรูป
 - 2.3 ใช้ดอกยาวสานรอบ ๆ ส้อมไก่เพื่อขึ้นรูปแบบลายหนึ่ง (ยูกหนึ่งข้ามหนึ่ง) โดยจุดเริ่มต้นของดอกยาวแต่ละเส้นเปลี่ยนตำแหน่งไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ส้อมไก่ได้รูปทรงกลม
 - 2.4 สานตีนส้อมไก่ โดยใช้ดอกไผ่ดินประมาณ 5 เส้น
 - 2.5 ใช้เลื่อยคั่นธนูเลื่อยตัดส่วนดอกยืนที่ยื่นยาวตีนส้อมไก่ทิ้งไป

ตลาด

ส้อมไก่ชนิดที่ทำมี 3 ขนาด คือ เล็ก กลาง และใหญ่ โดยทั่วไปนิยมขนาดกลาง ขายปลีกราคา 70, 80 และ 110 บาท ตามลำดับ หากส่งไปให้จะคิดเพิ่มลูกละ 10 บาท ที่บ้านนางสงวน ฯ มีลูกชาย 2 คนและลูกเขย 1 คน รวม 3 คน ในแต่ละเดือนสามารถสานส้อมไก่ได้ 100-120 ลูก อายุการใช้งานส้อมไก่ประมาณ 3 ปี แต่โดยทั่วไปส้อมไก่แต่ละลูกจะใช้เพียง 1 ปีเท่านั้น

ปัญหา

ไผ่หายากและขาดแคลนไผ่

ข้อเสนอแนะ

ต้องการให้มีการส่งเสริมปลูกไม้บริเวณรั้วริมบ้าน

ภาพประกอบบทความ

1. ไม้ตะเคียบที่ไซ้จักสานส้มไก่

2. การจักตอกทำส้มไก่

3. การสานลายขัดหัวส้มไก่

4. การสานขึ้นหัวส้มไก่

5. การสานขึ้นรูปแบบลายหนึ่งรอบ ๆ ส้มไก่

6. การสานดินส้มไก่(คนในส้มไ้กำลังถอนข้อไม้ตะขอหลักหมดเมื่อสานส้มไก่เสร็จแล้ว)

7. การเลื่อยตัดปลายตอกยื่นดินส้มไก่ที่ยื่นยาวทิ้งไป

8. ส้มไก่ที่แล้วเสร็จ
